

TUSSENTIJDSE RESULTATENOVERZICHTEN VAN NEDERLANDSE INDUSTRIELE NV-en

door J. M. Vecht

1 Inleiding

Sinds enige jaren worden door elf grote Nederlandse ondernemingen tussentijdse resultatenoverzichten gepubliceerd. Hiertoe behoren een 2-tal banken (Algemene Bank Nederland en Amsterdam-Rotterdam Bank); de overige ondernemingen bewegen zich op industrieel gebied. Wij hebben ons afgevraagd, welke gegevens door deze industriële ondernemingen tussentijds - meestal per kwartaal - worden verstrekt, tot welke opmerkingen de gepubliceerde gegevens aanleiding kunnen geven, wat de ratio is van het geven van tussentijdse overzichten en of de tot dusver gepubliceerde resultatenoverzichten op adequate wijze aan een informatiebehoefte voldoen.

Het leek ons doelmatig om onze beschouwingen te beperken tot de overzichten van de industriële ondernemingen. De twee publicerende banken geven tussentijds zowel resultatenoverzichten als (maand)balansen. De door hen gepubliceerde resultatenoverzichten zijn vrij uitgebreid en wat indeling en aard van de posten betreft praktisch identiek; hetzelfde geldt voor de door hen gepubliceerde balansen. Gezien de van industriële ondernemingen afwijkende functie, die de banken in het economisch verkeer hebben, hetgeen zich o.m. manifesteert in een geheel specifieke problematiek, die ook zijn repercussies voor de verslaglegging van deze instellingen heeft, laten wij deze resultatenoverzichten en maandbalansen verder buiten beschouwing.

Na een korte beschouwing over de op de resultatenoverzichten verstrekte gegevens willen wij ook aandacht wijden aan de door het Ontwerp van Wet op de Jaarrekening nodig geachte specificatie van de winst- en verliesrekening, teneinde vast te stellen of wat in dit wetsontwerp als noodzakelijke informatie omtrent de jaarlijkse resultaten wordt gezien, ook reeds in de momenteel gepubliceerde tussentijdse overzichten is gerealiseerd.

Tenslotte zal een beschouwing over tussentijdse resultatenoverzichten niet kunnen buiten een stellingname met betrekking tot de vraag, welke verantwoordelijkheid de accountant heeft voor de tussentijdse resultatenoverzichten. Zo men weet zijn door A. B. Frielink en door G. Timmer hieromtrent uitspraken gedaan; deze willen wij aan een kort onderzoek onderwerpen.

2 De tussentijds verstrekte gegevens

Momenteel (oktober 1969) publiceren 9 Nederlandse industriële ondernemingen tussentijdse resultatenoverzichten en wel overzichten van *geconsolideerde resultaten*. De gegevens welke aan het einde van het 2e kwartaal, resp. 1e halfjaar 1969 door deze ondernemingen zijn gepubliceerd, zijn door

ons als uitgangspunt voor dit artikel genomen. In bijgaande tabel is een overzicht van de belangrijkste in deze overzichten verstrekte gegevens opgenomen. De met een x gemerkte posten komen op de overzichten van de in hoofde genoemde NV-en voor:

Belangrijkste gegevens op resultatenoverzichten van 9 Nederlandse industriële NV-en

Omschrijving van de posten op de geconsolideerde resultatenrekening	Billiton Mij.	Hoogovens	K.Z.O.	A.K.U.	O.G.E.M.	Philips	K.L.M.	Kon. Shell	Unilever
- Omzet	-	X	X	X	X	X	X	X	X
- Kosten van de omzetten	-	-	-	-	X	-	-	-	-
- Salarissen, lonen en sociale lasten	-	-	X	-	-	-	-	-	-
- Afschrijvingen	X	X	X	-	X	-	X	X	-
- Algemene beheerskosten	X	-	-	-	-	-	-	-	-
- Bedrijfs-, verkoop-, algemene kosten	-	-	-	-	-	-	-	X	-
- Research/ontwikkelingskosten	X	-	-	-	-	-	-	X	-
- Interest (saldo opbrengst/lasten)	X	X	X	-	X	-	X	X	X
- Belastingen	X	X	X	X	X	X	-	X	X
- Overige kosten/inkomsten	X	X	X	X	X	X	X	X	-
- Baten uit niet-geconsolideerde deelnemingen	-	X	X	-	-	-	-	-	-
- Dividenden	-	-	-	X	-	-	-	-	-
- Bijzondere baten en lasten	-	-	X	X	-	-	X	-	-
- Aandeel derden in winst gecons. mij.-en (aftrekpost)	-	-	-	X	X	X	-	X	X
- Aandeel in resultaat gelieerde ondernemingen (opbrengstpost)	-	-	-	-	-	-	-	X	X
<i>Andere gegevens:</i>									
- Aantal werknemers	-	-	X	-	-	X	-	-	-
- Netto winst per aandeel	X	X	X	X	X	X	X	X	-
- Cash Flow	X	-	-	-	X	-	-	-	-
- Aandelenkapitaal	X	-	X	X	X	-	-	-	-
- Voorraden	-	-	-	-	-	X	-	-	-
- Gem. krediettermijn debiteuren (mnd.)	-	-	-	-	-	X	-	-	-
- Liquide middelen	-	-	-	-	-	X	-	-	-
- Kasmiddelen en kortlopende beleggingen	-	-	-	-	-	-	-	X	-
- Leningen op lange termijn	-	-	-	-	-	-	-	X	-

Uit de gepubliceerde tabel blijkt, dat er enerzijds overeenstemming in de gepubliceerde gegevens gemeld kan worden, terwijl anderzijds toch een aantal opvallende verschillen tussen die gegevens naar voren treedt.

Voor wat de overeenstemming betreft: bijna alle ondernemingen publi-

ceren *omzetten*: de enige uitzondering is de Billiton Mij. Met uitzondering van de K.L.M. noemen alle 9 ondernemingen de *belastingen*, zij het ook dat onder deze term niet in alle opstellingen hetzelfde wordt verstaan. Zo spreekt de Billiton Mij. over „Belastingen en cijns”; de Hoogovens noemen de „Vennootschapsbelasting”, terwijl de K.Z.O. evenals Philips spreekt over „Belastingen op de winst”, enz. Wat de reden is dat onze nationale luchtvaartmaatschappij het belastingbedrag niet vermeldt, zal men in het jaarverslag van de KLM dienen na te gaan.

Zes ondernemingen noemen de *afschrijvingen*; A.K.U., Philips en Unilever vermelden deze echter niet; onder de kengetallen wordt bij hen dan ook niet de „cash flow” genoemd. Slechts één onderneming (O.G.E.M.) gebruikt de term „kosten van de omzetten”; bij de overige wordt een aantal kostencategorieën van de omzet afgetrokken, waarna een bruto-winstcijfer resulteert. Trouwens, de kosten worden in het algemeen niet in belangrijke mate gedetailleerd weergegeven. Slechts één onderneming (K.Z.O.) geeft de kostencategorie „salarissen, lonen en sociale lasten”. De Billiton Mij. noemt de „algemene beheerskosten”, terwijl de Kon. Shell spreekt van „bedrijfs-, verkoop- en algemene kosten”. Twee ondernemingen spreken over „baten uit niet-geconsolideerde deelnemingen” (Hoogovens en K.Z.O.). Twee andere ondernemingen (Kon. Shell, Unilever) vermelden het „aandeel in resultaat geleverde ondernemingen”.

Zoals uit het overzicht blijkt, geven enkele ondernemingen *kengetallen* op bescheiden schaal, terwijl ook twee ondernemingen (Philips en Kon. Shell) iets over enkele balansposten vermelden. In de tabel zijn niet opgenomen posten, welke specifiek voor de genoemde onderneming zijn, zoals b.v. „aankopen van olie en chemische produkten, incl. die op grond van bepaalde leveringscontracten en aankopen van verbonden maatschappijen” (Kon. Shell), de „afschrijving goodwill Breedband” (Hoogovens), of de „winst op verkoop vliegend materieel” (K.L.M.).

Niet alleen komen de in de tabel vermelde gegevens voor, maar bovendien verschijnen in verschillende tussentijdse berichten *opmerkingen over de gang van zaken*, resp. *winstverwachtingen* (O.G.E.M., Billiton Mij. en Unilever). Om enkele voorbeelden te noemen: de Billiton Mij. deelt mede, dat in het tweede halfjaar van 1969 de winst hoger zal zijn dan die over de eerste 6 maanden van dit jaar. De O.G.E.M. deelt mede, dat verwacht wordt, dat de winst van het tweede halfjaar 1969 hoger zal zijn dan die van de overeenkomstige periode van 1968. Unilever vermeldt een algemene stijging van de verkopen die tot een verhoging van de totale winst moet leiden en spreekt over „betere verwachtingen voor 1970”.

Behalve de in het overzicht genoemde omzetcijfers worden door enkele ondernemingen ook globale *specificaties van omzetten of produktie* gegeven. Zo vermeldt de O.G.E.M. zowel de omzet aan nutsbedrijven als die aan installaties en handelsbedrijven, terwijl de Kon. Shell een specificatie geeft van de bruto- en netto-ruwe olieproduktie, alsmede van de verwerkte hoeveelheid ruwe olie, de verkochte hoeveelheden ruwe olie en olieprodukten tezamen en de verkochte hoeveelheid aardgas. De K.L.M. geeft een overzicht van het vervoer en de produktie (in miljoenen tonkm) gesplitst over lijndien-

sten (onderverdeeld naar Passagiers, Vracht en Post) en bijzondere vluchten, naast het produktiecijfer en de beladingsgraad. Hoogovens specificeert de produktie van ruw ijzer en ruw staal in blokken.

Een enkele onderneming geeft, als gezegd, een korte beschouwing over de *gang van zaken*. De K.L.M. geeft bijvoorbeeld een beschouwing over de mutaties in de luchtvloot en over de soort van vliegtuigen, die zijn besteld; bovendien wordt nog iets vermeld over de verkoop van het oude Hoofdkantoor en de aankoop door de Staat der Nederlanden van gewone aandelen. De Kon. Shell doet enkele mededelingen over de stijging van de bedrijfskosten in de V.S. als gevolg van de inflatoire druk, waardoor hogere prijzen voor autobenzine ontstonden, enz. Voorts wordt iets gezegd over de tankervloot.

Hiermee is wel in hoofdzaken uiteengezet, welke cijfermatige gegevens op de tussentijdse resultatenoverzichten van de 9 industriële ondernemingen voorkomen en wat in het verslag verbaal wordt medegedeeld. Opgemerkt moet worden, dat alle tussentijdse overzichten, zoals reeds gezegd, de *geconsolideerde resultaten* vermelden en dat in alle overzichten *vergelijkende cijfers*¹⁾ werden opgenomen, hetzij over de overeenkomstige periode van voorgaand jaar, hetzij over voorgaande kwartalen, enz.

Het lijkt ons nuttig om, gegeven de verstrekte cijfers en mededelingen in de tussentijdse resultatenoverzichten ons af te vragen, wat in het algemeen de ratio is van het verstrekken van tussentijdse overzichten. Het antwoord ligt voor de hand; zowel de aandeelhouder, die uit hoofde van persoonlijke contacten bij de betrokken NV-en is geïnteresseerd als de aandeelhouder, die als belegger op de vermogensmarkt optreedt, is gebaat met tijdige informatie over de gang van zaken in de genoemde onderneming, zodat hij op grond hiervan zijn disposities m.b.t. zijn effectenbezit kan nemen. Voorzover hij niet zelf van de gepubliceerde overzichten kennisneemt, kan zijn informatiebehoefte bevredigd worden, doordat de financiële pers melding maakt van de gepubliceerde tussentijdse resultatenoverzichten en hieraan uitspraken over de waarde van de van de publicerende ondernemingen uitstaande aandelen verbindt. Naast deze groep van interessanten bestaat ook een informatiebehoefte bij al diegenen, die op enigerlei wijze financiële banden met de publicerende naamloze vennootschappen hebben; men denke hier aan leveranciers, werknemers, verstrekkers van vreemd vermogen, enz. Het is derhalve niet aan twijfel onderhevig, dat tijdige verstrekking van resultaten en tijdige mededelingen over de gang van zaken, bij voorkeur gekoppeld aan prognoses over de resultatenontwikkeling voor grote groepen in het maatschappelijk verkeer van belang is. Het is dan ook niet revolutionair om te stellen, dat tussentijdse resultatenoverzichten een belangrijke functie hebben.

Wij hebben de nadruk gelegd op het *tijdigheidsaspect*. Indien tussentijdse resultatenoverzichten te lang (stel, om de gedachte te bepalen: een maand of langer) na dato verschijnen, tast dit de vooral op het actuele aspect berustende waarde hiervan aan. Het is dan ook geen toeval te noemen, dat tot op heden, uitsluitend de, voor wat de Nederlandse verhoudingen betreft, zeer grote ondernemingen resultatenoverzichten publiceren: alleen deze zijn in

1) In het Ontwerp van Wet op de Jaarrekening van Ondernemingen wordt het geven van vergelijkende cijfers bij de jaarrekening van NV-en niet verplicht gesteld!

staat een slagvaardig administratief apparaat van zodanige omvang te bemannen en in stand te houden, dat dit tijdig en regelmatig en met voldoende graad van betrouwbaarheid tussentijdse overzichten kan samenstellen. Ongetwijfeld zal in de toekomst bij de toenemende verbreiding van de administratieve automatisering het aantal ondernemingen dat periodieke resultatenoverzichten publiceert, toenemen. Er blijft o.i. behoefte bestaan aan periodieke informatie van de tussentijdse gang van zaken en de over kortere perioden dan een jaar verkregen resultaten.

Teneinde vast te stellen of de gepubliceerde overzichten adequaat zijn moet men zich afvragen, aan welke gegevens bij de aandeelhouder/belegger behoefte zal bestaan. Men kan er o.i. daarbij van uitgaan, dat het vooral *het dynamische aspect* van de verslaggeving is dat voor de belegger interessant zal zijn, derhalve de ontwikkeling in de omzetten en het resultaat van de onderneming. Daarnaast zijn natuurlijk ook *statische gegevens*, zoals de wijze van financiering, de liquiditeit, de solvabiliteit op een bepaald moment van betekenis.

Naar onze mening voldoen de negen gepubliceerde resultatenoverzichten die hierboven zijn besproken, aan de informatiebehoefte van de belegger, zij het ook dat er vele desiderata kunnen worden genoemd: er zijn gegevens, die in dat verband van betekenis zijn en die toch niet worden verstrekt, zelfs niet in het jaarverslag. Wij denken hier b.v. aan een vergaande specificatie van de omzet, zodat een inzicht bestaat in de ontwikkeling van de afzet van belangrijke artikelen of artikelgroepen, aan de mate waarin de afzonderlijke deelnemingen aan de omzet en het resultaat bijdragen, aan de samenstelling van de afschrijvingen, aan een specificatie van de belangrijkste kostencategorieën, e.d. Een meer gedetailleerde specificatie van omzet en kosten, per deelneming en van het concern als geheel zal echter voorlopig wel tot de vrome wensen blijven behoren.

3 Tussentijdse resultatenoverzichten gemeten aan vereisten van het Wetsontwerp-1968

Het Ontwerp van Wet op de Jaarrekening, ingediend in mei 1968 bij de Tweede Kamer, bevat enige artikelen over vereisten, waaraan winst- en verliesrekeningen dienen te voldoen. Hoewel deze eisen worden gesteld aan de resultatenrekening, die in de *jaarrekening* van de onderneming voorkomt, kan het zin hebben om na te gaan of de gemelde *tussentijdse resultatenoverzichten* aan die vereisten voldoen. Om mogelijke misverstanden weg te nemen: in het wetsontwerp wordt niet voorgesteld om ook t.a.v. tussentijdse resultatenoverzichten de wettelijke bepalingen toepasbaar te verklaren, resp. het publiceren van tussentijdse resultatenoverzichten door naamloze vennootschappen wordt (nog) niet voorgeschreven.

In hoofdstuk III wordt (art. 28) voorgeschreven, de omzetten volgens voor de betrokken bedrijfstak aanvaardbare maatstaven, alsmede het bedrag van de lonen en sociale lasten over het afgelopen boekjaar te vermelden. Art. 29 schrijft het vermelden van het bedrijfsresultaat, de overige baten en lasten, de winst of het verlies vóór belastingen en het geschatte bedrag voor belastingen m.b.t. de winst voor. Bovendien dienen de cijfers nader te worden gesplitst

en toegelicht volgens voor de betrokken bedrijfstak aanvaardbare maatstaven. Het tweede lid zegt, dat van de baten en lasten afzonderlijk moet worden vermeld: de afschrijvingen op vaste activa, de afschrijvingen op immateriële activa, de winsten of verliezen uit deelnemingen, de winsten of verliezen uit beleggingen, de rentebaten, de rentelasten, de buitengewone baten en de buitengewone lasten.

Wanneer wij deze voorschriften vergelijken met de gegevens, welke blijkens de tabel door de 9 industriële ondernemingen zijn gepubliceerd, dan blijkt dat in het algemeen hieraan wel is voldaan, zij het met enkele, op zichzelf niet onbelangrijke uitzonderingen. Zoals reeds medegedeeld is het nl. een uitzondering dat een resultatenrekening lonen en sociale lasten vermeldt. Voorts merken wij op, dat de publicerende ondernemingen de interest meestal slechts als *saldo* en niet gesplitst in rentebaten en -lasten vermelden. Evenmin blijkt in het algemeen uit de tussentijdse resultatenoverzichten, welke resultaten op deelnemingen of op beleggingen zijn behaald, terwijl tenslotte de afschrijvingen in totaal worden vermeld (bij drie ondernemingen zelfs in het geheel niet!) en niet gesplitst zijn over de in het wetsontwerp genoemde vaste activa en immateriële activa.

Overigens zijn de voorschriften, welke in de artt. 28 en 29 m.b.t. de winsten verliesrekening worden gegeven, zeer summier te achten. Men kan o.i. t.a.v. het Wetsontwerp-1968 zeggen, dat wat daar voor de resultatenrekening voorgeschreven is als *een uiterst minimum* moet worden gezien. Hoe het echter ook zij, het feit dat de vrijwillig gepubliceerde tussentijdse resultatenoverzichten over het algemeen de minimum-informatie geven, welke ook in het wetsontwerp wordt verlangd, kan als op zichzelf niet onbevredigend worden gekwalificeerd.

Het is hier niet de plaats om in te gaan op de vraag, of de wettelijke regeling vooralsnog op dit stuk zal moeten worden verbeterd. Wel zou men erover kunnen filosoferen, of de wetgever het publiceren van tussentijdse resultatenoverzichten verplicht zou moeten stellen. Wij menen, dat hiervan voorlopig nog geen sprake kan zijn. De reeds vermelde gedachte, dat slechts grote tot zeer grote ondernemingen in staat moeten worden geacht, om resultatenoverzichten op korte termijn voor extern gebruik te verstrekken, maakt het voorlopig illusoir, dat een wetsvoorschrift tot publicatie van tussentijdse overzichten van een enigszins betekend aantal NV-en op zijn plaats zou kunnen zijn. Wel hopen wij, vanzelfsprekend, dat het aantal **ondernemingen** dat in de toekomst op basis van vrijwilligheid tijdig en regelmatig tussentijdse informatie in de vorm van resultatenoverzichten zal gaan publiceren, zal toenemen.

Ten overvloede wellicht worde nog opgemerkt, dat behalve of in plaats van het publiceren van tussentijdse resultatenoverzichten door een aantal Nederlandse ondernemingen tussentijdse mededelingen over de gang van zaken in de vorm van persberichten of communiqué's worden verstrekt. In tegenstelling tot de publicatie van tussentijdse resultatenoverzichten zijn deze als een meer vrijblijvende daad van een onderneming te beschouwen. Immers, het eenmaal publiceren van tussentijdse resultatenoverzichten houdt ongetwijfeld in, dat men deze praktijk voort wil zetten. Het verstrekken van

tussentijdse mededelingen over de gang van zaken in de onderneming aan de pers of via communiqué is daarentegen vrijblijvender: het impliceert niet, dat soortgelijke mededelingen in de toekomst regelmatig zullen worden gedaan. Het geven van informatie over de gang van zaken, hetzij door het publiceren van resultaten, hetzij door het vooralsnog alleen maar op ongezette tijden verstrekken van mededelingen over de gang van zaken in een onderneming, moet worden toegejuicht: elk voldoen aan een duidelijk bestaande informatiebehoefte is o.i. op zichzelf waardevol.

4 De verantwoordelijkheid van de accountant voor tussentijdse resultatenoverzichten

De verantwoordelijkheid van de accountant voor tussentijdse resultatenoverzichten werd het eerst aan de orde gesteld in het verslag van de werkzaamheden van de C.A.B. over 1964/1965²). De commissie was van mening, dat de accountant, die bij de betrokken onderneming controleert en een verklaring bij de jaarrekening afgeeft, zich niet aan iedere verantwoordelijkheid voor gepubliceerde tussentijdse berichten kan onttrekken. Gesproken wordt van een „uit zijn functie voortvloeiende verantwoordelijkheid in hoofdzaken”; tot deze hoofdzaken „behoort bepaaldelijk (!) de *werkwijze*, welke de onderneming bij het opmaken van tussentijdse resultaten- en vermogensoverzichten volgt”, met name „de vraag of de gebruikelijke systemen van waardering en winstberekening consequent zijn toegepast”.³) De C.A.B. stelde, dat de invloed van de ontwikkeling naar inhoud en frequentie van de tussentijdse berichtgeving op de verantwoordelijkheid van de accountant nauwellettend zou moeten worden gevolgd.

Op de jaarlijkse Algemene Vergadering van het N.I.v.A., gehouden op 18 december 1965, werd onder meer het standpunt van de C.A.B. besproken⁴). Door Verdenius werd daarbij gesteld, dat de accountant inderdaad verantwoordelijkheid draagt voor de werkwijze, die bij de cliënt wordt gevolgd om tot de tussentijdse cijfers te komen. Hij meent echter, dat de accountant geen voorafgaande overlegging van de te publiceren cijfers behoeft. Naar zijn mening moet de leiding van de onderneming garant kunnen staan voor de juistheid der gepubliceerde gegevens.

Een ander standpunt wordt ingenomen door De Lange. Deze meent, dat de accountantsfunctie impliceert het uitspreken van een oordeel over de informatie, die de onderneming naar buiten verstrekt. De accountant kan zich volgens hem niet distantiëren van de tussentijdse berichtgeving. Vele gradaties in standpunten zijn mogelijk, maar De Lange meent dat in ieder geval kan worden gesteld, dat de accountant zich ervan overtuigt of de tussentijdse cijfers op de juiste wijze zijn tot standgekomen, waarbij met name aan het waarderingssysteem en de winstberekening aandacht zal moeten worden geschonken. Hoewel de accountant formeel slechts opdracht heeft tot certificering van de jaarrekening, waarvan tussentijdse cijfers geen deel uitmaken, moet aan dit formele aspect z.i. geen beslissende betekenis worden toegekend.

2) „De Accountant”, 72e jrg., okt. 1965 nr. 2, blz. 98 e.v.

3) „De Accountant”, 72e jrg., okt. 1965 nr. 2, blz. 99

4) „De Accountant”, 72e jrg., juli/aug. 1966 nr. 11, blz. 604/608

Op het standpunt van de C.A.B. resp. van de sprekers op de ledenvergadering werd in M.A.B.-artikelen zowel door A. B. Frielink als G. Timmer gereageerd. Hoewel Frielink zowel de verantwoordelijkheid van de accountant t.a.v. kwartaalberichten, emissieprospecti, fusieberichten, mededelingen tijdens de algemene vergadering van aandeelhouders en niet in het publieke verkeer gebrachte mededelingen in zijn beschouwingen betrok, willen wij ons hier beperken tot enkele van de door hem gemaakte opmerkingen over kwartaalberichten. Voor de motivering van deze opmerkingen verwijzen wij naar het betreffende M.A.B.-artikel⁵), dat een grondige kennisname alleszins waard is. Frielinks opvatting komt, kort samengevat, hierop neer dat de omstandigheden en de vraag, tegenover wie de verantwoordelijkheid geldt, belangrijk zijn om vast te stellen hoe het met die verantwoordelijkheid ligt. In zijn tweede stelling poneert hij, dat op het feit, dat een accountant vorige jaarrekeningen heeft gecertificeerd het maatschappelijk verkeer niet het vertrouwen mag baseren, dat niet-gecertificeerde tussentijdse mededelingen door het oordeel van de accountant worden geschraagd. Wel bestaat in ieder geval bij de leiding van de huishouding ten rechte het vertrouwen, dat indien de accountant in functie is hij van een tussentijdse mededeling kennisneemt en dat deze door zijn oordeel wordt gedekt. Dit voor wat betreft de verantwoordelijkheid tegenover de bedrijfsleiding. Voor wat het maatschappelijk verkeer betreft meent Frielink, dat „indien na een niet-gecertificeerd tussentijds bericht een jaarrekening in het publieke verkeer wordt gebracht, voorzien van een goedkeurende accountantsverklaring, kan het maatschappelijk verkeer hierop terecht het vertrouwen baseren, dat de mededeling in het tussentijds bericht door het oordeel van de accountant wordt gedekt”. Ware dit niet zo, dan zou de accountant de opdracht dienen terug te geven.

Op het artikel van Frielink is gereageerd door G. Timmer, eveneens in een M.A.B.-artikel⁶). Timmer wijst erop, dat de accountant geen *specifieke verantwoordelijkheid* kan dragen voor niet-gecertificeerde cijfers: de specifieke verantwoordelijkheid kan de accountant alleen dragen, wanneer hij controleert en zijn oordeel op grond van zijn controle kenbaar maakt en dus een verklaring heeft afgegeven. Indien er een verantwoordelijkheid voor tussentijdse resultatenoverzichten zou bestaan, valt deze af te leiden uit de *algemene verantwoordelijkheid* van de accountant. „Deze *algemene verantwoordelijkheid* vindt haar grond in de zorgvuldigheid, die een ieder die maatschappelijk fungeert in acht heeft te nemen terzake van uitingen en gedragingen waarmee hij zich op één of andere wijze verbonden weet”⁷). Timmer meent, dat de aard en omvang van de algemene verantwoordelijkheid belangrijk minder ver reikt, dan die van de specifieke verantwoordelijkheid. De zorgvuldigheid eist, dat de accountant die fungeert bij een onderneming die niet-gecertificeerde kwartaalberichten publiceert, althans vaststelt dat het stelsel van waardering aanvaardbaar is, dat het volgens een bestendige gedragslijn wordt toegepast en dat de administratie zodanig wordt gevoerd, dat zij be-

5) M.A.B., 40e jrg., juni 1966 nr. 6, blz. 230 t/m 239

6) M.A.B., 42e jrg., okt. 1968 nr. 9, blz. 412 t/m 418

7) Idem, blz. 414

trouwbare gegevens kan opleveren voor de samenstelling van de tussentijdse overzichten. Tenslotte moet z.i. bij de technische samenstelling van de overzichten de nodige zorgvuldigheid worden betracht⁸).

Voor de uitwerking en motivering van het standpunt van Timmer verwijzen wij de lezer naar het artikel van Timmer zelf. Hier willen wij nog opmerken, dat Timmer betwijfelt, of opdrachtgevers verwachten van de accountant, dat deze de tussentijdse resultatenoverzichten controleert⁹). Hij stelt voorts, dat het van weinig realiteitszin getuigt, indien men van een accountant van een grote internationale onderneming met veel vertakkingen zou verwachten, dat deze elk kwartaalbericht op dezelfde wijze controleert als hij dat zou doen met een te certificeren jaarrekening⁹). Er bestaat een verschil tussen wel en niet gecertificeerde cijfers; men moet z.i. vermijden de suggestie te wekken dat de accountant een grotere verantwoordelijkheid draagt dan in feite door hem kan worden gedragen.

Wanneer men kennisneemt van de standpunten van de C.A.B., van de sprekers op de ledenvergadering van 1965 en van de artikelen van Frielink en Timmer, dan vraagt men zich af, welk standpunt t.o.v. de verantwoordelijkheid van de accountant voor gepubliceerde tussentijdse overzichten moet worden ingenomen.

In de eerste plaats: wat verwachten de onderneming en het maatschappelijk verkeer van de verantwoordelijkheid van de accountant? Uit de momenteel gepubliceerde resultatenoverzichten blijkt slechts in een 3-tal gevallen, dat bij de onderneming accountantscontrole plaatsvindt. De O.G.E.M. en de K.L.M. vermeldde nl. dat de overzichten voorlopige cijfers bevatten, „welke niet door de accountants waren gecontroleerd”. Ook de Amsterdam-Rotterdam Bank vermeldt expliciet, dat de gepubliceerde cijfers niet door de accountants werden gecontroleerd. De overige resultatenoverzichten maken geen melding van accountantscontrole; aangenomen moet worden, dat als bij gepubliceerde tussentijdse overzichten niet van accountantscontrole melding wordt gemaakt, deze overzichten niet door de accountant zijn gecontroleerd. De door de O.G.E.M., K.L.M. en Amro Bank gedane mededelingen m.b.t. het ontbreken van accountantscontrole moeten o.i. als overbodig worden beschouwd. Het achterwege laten van een dergelijke mededeling kan nl. nimmer a contrario betekenen, dat wel accountantscontrole van tussentijdse overzichten heeft plaatsgevonden. De huidige opvatting is, dat accountantscontrole moet leiden tot het afgeven van een verklaring, hetzij een goedkeurende (al of niet met voorbehoud), hetzij een afkeurende; in incidentele gevallen komt de niet-goedkeurende verklaring (non-opinion) voor. Deze opvatting kan men als een communis opinio beschouwen. De accountantscontrole leidt tot een verklaring; de accountant geeft zelf zijn mededeling over de uitkomsten van die controle. Ontbreekt derhalve de accountantsverklaring, dan is accountantscontrole niet geschied, tenzij zich het geval voordoet dat weliswaar de verklaring ontbreekt, maar dat het tussentijds bericht deel uitmaakt van een stel bescheiden, waarin op zodanige wijze de naam van de

8) Idem, blz. 414/415

9) t.a.p. blz. 416

accountant voorkomt, dat daaruit een rechtstreekse verantwoordelijkheid van de accountant voor het tussentijds bericht zou kunnen worden afgeleid. Een op zichzelf vrij academische casuspositie, ook al omdat tussentijdse berichten bv. niet in emissieprospecti zullen worden overgenomen.

Het blijkt dus, dat de ondernemingen die tussentijdse resultatenoverzichten publiceren hetzij expliciet hetzij impliciet geen controle van een accountant op deze tussentijdse berichten hebben verlangd, omdat anders een verklaring van de accountant zou zijn opgenomen. Is het dan doelmatig, om ook als de onderneming niet de noodzaak inziet, dat zijn tussentijdse berichtgeving door een accountantscertificaat wordt gedekt, tóch een verantwoordelijkheid van de accountant voor deze tussentijdse berichten tegenover het maatschappelijk verkeer te construeren?

Hier moeten wij wijzen op het standpunt van Timmer, die aan het slot van zijn artikel opmerkt: „Het accountantsberoep hoede zich ervoor om door uitlatingen uit eigen kring een grotere verantwoordelijkheid van de accountant voor niet-gecertificeerde tussentijdse overzichten te suggereren dan enerzijds op grond van een rationele taakvervulling door hem kan worden aanvaard en anderzijds op rationele grond door het maatschappelijk verkeer aanwezig wordt geacht.”¹⁰⁾

Naar onze mening zal de accountant de door Timmer gereleveerde *algemene verantwoordelijkheid* voor tussentijdse resultatenoverzichten dragen, d.w.z. hij zal de ook door De Lange en Verdenius genoemde wijze van samenstelling van de tussentijdse resultatenoverzichten dienen te beoordelen: met name de waarderingsmaatstaven en de toepassing van een bestendige gedragslijn m.b.t. de resultatenberekening zijn daarvoor belangrijk. De algemene verantwoordelijkheid reikt, zoals ook door Timmer terecht opgemerkt, belangrijk minder ver dan de specifieke, die slechts gedragen kan worden indien accountantscontrole wordt toegepast.

Wat betekent een en ander nu in concreto? Het betekent o.i. dat, indien door de onderneming een misleidende voorstelling van de resultatenontwikkeling wordt gegeven, de accountant niet zal kunnen blijven fungeren indien het geven van onjuiste voorlichting zal worden gecontinueerd. Wij menen, dat het een redelijke verwachting van het maatschappelijk verkeer moet zijn, dat de accountant repressief toezicht uitoefent op de tussentijdse verslaglegging van de onderneming in die zin, dat hij een systematische publicatie van onjuiste voorstelling van de gang van zaken zal dienen tegen te gaan. Zou een onderneming iets dergelijks doen, dan kan naar onze mening „het maatschappelijk verkeer” terecht met de vinger wijzen naar de accountant, die de gepubliceerde jaarrekeningen van goedkeurende verklaringen heeft voorzien.

Het maatschappelijk verkeer zal echter niet mogen verwachten, dat de accountant in kan staan voor de aanvaardbaarheid van het beeld, dat op ieder gepubliceerd tussentijds resultatenoverzicht door de onderneming wordt gegeven van de resultaten en de financiële situatie. Enerzijds niet omdat accountantscontrole zijn fysieke en technische grenzen heeft, anderzijds niet omdat uit het ontbreken van een opdracht aan de accountant voor controle

10) t.a.p. blz. 418

van de tussentijdse resultatenoverzichten blijkt, dat de onderneming dit ook niet van hem verlangt. Men zou, ruim gezegd en onexact uitgedrukt, kunnen zeggen, dat op grond van zijn vakmanschap en ervaring iedere accountant wel weet, waar en hoe te dien aanzien zijn *algemene verantwoordelijkheid* ligt.

Er is in het bovenstaande gesproken van de verantwoordelijkheid van de accountant. Niet gesproken is en naar onze mening terecht, van de *aansprakelijkheid* van de accountant. Toch kunnen wij ons niet aan de indruk onttrekken, dat daar waar men spreekt van de verantwoordelijkheid van de accountant voor niet-gecertificeerde tussentijdse resultatenoverzichten, men mede het oog heeft op de aansprakelijkheid van de accountant, d.w.z. op het juridische aspect. Daarover menen wij kort te moeten zijn. Vaktechnisch stellen wij met Timmer, dat er een algemene verantwoordelijkheid is t.a.v. de gepubliceerde tussentijdse resultatenoverzichten, die zeer globale werking heeft en er populair gezegd op neerkomt, dat mits de onderneming globaal een redelijke presentatie geeft van tussentijdse resultaten, iedereen tevreden kan zijn. Juridisch gezien zal echter zelfs daar, waar een onderneming zich aan het geven van een misleidende voorstelling van de gang van zaken schuldig maakt, aansprakelijkheid van de accountant voor dergelijke niet-gecertificeerde tussentijdse publicaties moeten worden afgewezen. Wij dachten, dat hier het adagium moet gelden, dat iemand nimmer juridisch aansprakelijk kan worden gesteld voor mededelingen, die niet door hem zijn gedaan en waarvan hij ook niet kan voorkomen, dat zij werden gedaan.

Overigens: wij realiseren ons, dat onze zienswijze slechts één is uit de mogelijke opvattingen over de problematiek van de tussentijdse verslaglegging. Het is te wensen, dat ook anderen hun mening over dit vraagstuk zullen geven, opdat uit de botsing der meningen de waarheid zal ontspringen.